

Aktivity českých jaskyniarov v Jasovskej jaskyni v medzivojnovom období

Jasovská jaskyňa je odnepamäti známa podzemná lokalita východnej časti Slovenského krasu, nachádzajúca sa v obci Jasov. Na jej stenách sú zachovalé početné nápisy datované do 15. storočia, čo je na slovenské pomery unikátne. Pri výkopových prácach sa našli mnohé paleontologické a archeologické nálezy, čo je zaraďuje medzi najvýznamnejšie lokality NP Slovenský kras. Spolu s jaskyňami Slovenského a Aggteleckého krasu bola zaradená do svetového prírodného dedičstva. V archíve múzea sa nachádza rukopis čatára V. Blumu, ktorý v období rokov 1923 a 1924 spolu s ďalšími vojakmi a nadšencami aktívne pôsobil pri prieskume tejto lokality. Doteraz tento dokument nebol zverejnený a preto sme sa ho rozhodli prepísať a predložiť verejnosti. V dokumente formou denníka stručne opisuje priebeh výkopových, objavných a dokumentačných prác a uvádza priezviská spolupracovníkov, českých vojakov 11. divízie československej armády ale aj úradníkov, ktorí pôsobili v Košiciach. Cieľom nášho príspevku je iba upozorniť na fakt, že s príchodom československých vojakov v roku 1919 sa začala nová etapa výskumu jaskyne, ktorá vyústila do jej nového sprístupnenia v roku 1924. Podstatnú mieru na týchto aktivitách majú práve českí vojaci a vzdelanci, ktorý boli v tom období organizovaní v Sekcii pre výskum Východoslovenského krasu v Košiciach (sekcii viedol architekt Július Zikmund). Veríme že našim príspevkom pomôžeme záujemcom o orientovanie sa v zložitej histórii tejto významnej slovenskej lokality a zverejnením rukopisu poukážeme na nesmierne ľudské úsilie, ktoré bolo v tomto období vynaložené v podzemí Jasovskej jaskyne.

1. V jeskyních v okolí Turní, Jasova a Hatečny /Ajfalneska/ počal jsem pracovat v březnu a dubnu 1923 ještě s několika Old Skauty z Košic, snimiž jsem podnikl několik vycházek do jeskyně.

V jeskyni u Hatečny pracoval jsem také několikrát s panem Přemyslem Bohuslavem, býv. úředníkem fin. řed. v Košicích.

2. Počátkem května /4?/ byl jsem přeložen k II./32. p. prap., který byl v pohraniční službě do Moldavy. V Moldavě, v blízkosti jeskyň věnoval jsem se po zaměstnání práci v jeskyních. Během května částečně jsem prozkoumal: Moldavskou, Jasovskou, Šomodskou a Haltečnovskou jeskyni, některé jeskyně v Sadelském údolí a veškeré jeskyně a díry ve svahu od Moldavy k Jasovu. Pokud nechodil jsem úplně sám, v byli se mnou několikrát vojáci: voj. v zál. Senděl Pavel, voj. v zál. Šotola, des. v zál. Hill, od 8/32 roty, svob. Říha od vel, 11/32 prap. a mnozí jiní, které nevím pojmenovat.

Po částečné prohlídce krajiny uznal jsem Jas. jeskyně z celého okolí za nejvhodnější k práci, jak pro vykopávky, neboť ústí je velké a vhodné k obývání, tak pro odkrývání nových podzemních prostor, neboť v této jeskyni voda nejvíce pracovala a vytvořila tak nejvhodnější vchod do podzemních prostor, které se rozkládají v náhorní rovině mezi Jasovem, Moldavou, Turnovem a Hatečnou.

3. Dne 13. května 1923 podnikl jsem prvou důkladnější prohlídku Jas. jeskyni s voj. v zál. Sendělem, od 8/32 roty.

4. Dne 27. května p.Toth, papírník v Moldavě, seznámil mě s panem Štanglerem, papírníkem z Košic. Vyhověl jsem přání p. Štanglera a provedl ho v jeskyni Moldavské.

5. 13. května byl jsem podruhé s panem Štanglerem v Mold. jeskyni a našel jsem s ním kostru člověka.

Kostra ležela na povrchu mokré jeskynní hlíny, částečně hlínou obalena. Jednotlivé velké i malé kosti byly roznešeny vodou na místě asi 3 m². Domnívám se, že kostra pochází z poslední nejnovější doby, ač není vyloučena možnost, že byla ze starých vrstev komínem vodou snešena na povrch místností nejspodnějších.

Lebku a největší kosti vzal si p. Štangler a odvezl do Košic. Ostatní menší kosti jsou dosud v Mold. jeskyni.

6. Zmínil jsem se p.Štanglerovi, že čas po zaměstnání mě nestačí k řádnému zkoumání v jeskyních. Pan Štangler se nabídl, že uvědomí o neprozkoumaných jeskyních pana generála Gajdu a bude se snažit opatřit mě dovolenou.

7. Na velit. 11/32 praporu v Moldavě odbrželi rozkaz od vel. 11 pěší divise prozkoumati jeskyně a hlásiti výsledek.

8. Denním rozkazem 11/32 prap.č.172 ze dne 27. června, byl jsem určen k prozkoumání jeskyně, na můj návrh Jasovské a na práci přiděleno ještě 7 vojínů.

9. Dne 27 června začal jsem soustavně pracovati v Jas. Jeskyni. Pracováno na výkopech, studováno utváření jeskyně, hlavní směry, okolí a mapoval jsem jeskyni.

Na nejnnutnější potřeby, lampy, svítivo a pod. věnoval p. major Toman vel. II/32 prap. 100 Kč. Náradí k práci, pokud bylo, daly 7 a 8/32 rota.

10. V tomto týdnu /?/ přijel poprvé podívati se na práci do Jas. jeskyň pan generál Gajda.

Ujednáno se správou kláštera v Jasově, že skupina vojáků v jeskyni pracujících dostane v klášteře na týden - 14 dní stravu a byt.

11. Denním rozkazem 11/32 p.praporu č.181, ze dne 6.července byl jsem odveden na stálou práci v Jas.jeskyních, ještě s těmito vojíny, kteří pod mým vedením měli pracovati:

od 7/32 p.roty svob. Mitošinka, voj. Tenjak Jan, voj. Koval Jan, voj. Kubata Jan

od 8/32 p.kul.rotы voj. Trebatický, voj. Boderík Matěj, voj.Tílko Jan

Pravidelná práce začala v pondělí, dne 9.července.

12. Dne 11 července objevena síň "Hřbitůvek " na "Cestě do nebe".

13. Objevena "Tygří jeskyně" dne 13. července

Mapku známých síní /vyjma nejhořejší patro/ zhotovil jsem v 1. týdnu práce. Určiv hlavní směry ve starých jeskyních, hleděl jsem na vhodných místech prorazit do nových prostor. Ze starého domu jest to možno pouze uvolněním vhodných otvorů, které však jsou ponejvíce zanešeny a ucpány jílem, neb uzavřené sintrovým povlakem. Nejvhodnější místo bylo ze staré síňky která jest před "tygří jeskyní". Podélná osa této síňky a síně před touto síňkou, ukazuje zřetelné směr, kterým vydutiny jeskyní pokračují a jsou tvořeny. Po odházení asi 1/2 m³ jílu, na určeném místě vojini Koval a Tenjak uviděli otvor, kterým když prolezli přišli do malé síňky, avšak s bohatou, krásnou krápníkovou výzdobou.

Tato síňka byla kdysi kalnou vodou, jílem nasycenou úplně zatopena a to v době, kdy krápníková výzdoba již byla utvářena. Když voda opadla a stěny částečně osychaly, jíl ve vodě na stěnách se sesedl a srazil na jednotlivá místa v podobě skvrn a pruhů. Tak vysvětlují si tuto zvláštní skvrnitou výzdobu, která se na krápnících a stěnách pěkně vyjímá.

Dle této výzdoby byla jeskyňka nazvána "Tygří jeskyně". V poslední síňce za "Tygří jeskyní" byla kolem stěny voda, která též zabraňovala nám proniknouti dále až do doby, kdy trochu opadla.

14. V neděli 15. července přijel pan, Štangler, ještě s několika turisty, poprvé za práce vojska v Jas. jeskyních, podívati se na objevené síňky.

15. Dne 17. července tel. rozkazem 11 p. divise bylo 5 vojáků povoláno zpět ku svým rotám. Se mnou na další práci zůstali 2 vojini: voj. Badarík a Tílko.

16. V neděli 22 července přijel poprvé /za své přítomnosti/ do Jas. jeskyň pan inž. Zikmund, od řed. železnic z Košic, s panem Raimanem, úředníkem a žádal o 2 vojiny, aby mu pomohli při mapování jeskyně. Vyhověl jsem mu.

17. Dne 24. července, přijel p. Štangler fotografovati v jeskyních p. X Y:

18. Počátkem srpna odevzdal jsem mou mapku jeskyň na vel. 11 p. divise.

Mapka je vypracována pouze k orientaci, neboť neměl jsem řádné potřeby k mapování a přesnému měření. Jsou zakresleny veškeré známé prostory v červenci 1923 i s objevenou "Tygří jeskyní" vyjma nejhořejší patro a několik děr. Síně, kde je nápis o Jiskrovi jsou též zakresleny, neboť tyto síně prolezl jsem už v červnu a na mojí mapce, kterou jsem měl hotovou již počátkem července jsem je též zakreslil. Tato mapka sloužila mě pouze k orientaci a k usnadnění systematické veškeré práce. Jeskyni později řádně zmapoval pan inž. Zikmund.

19. Objev síní mezi Tygří jeskyní a Gajdovým dómem.

Když voda v síni za Tygří jeskyní opadla tak, že bylo možno prolézt pod zadní stěnu, /tech. rota později tento otvor trháním zvětšila a udělala dosti pohodlný vchod/ řídě se dosti silným vanem prolezl jsem dne 23. července a vnikl do nízkých hlinitých síní, které se rozkládají od

síňky za Tygří směrem ku komínu, kudy se až do objevení "Blumova stezky" chodilo do Gajdova dómu.

Ihned od vchodu do hlinitých síní cesta se rozděluje a našel jsem více otvorů, většinou jílem ucpaných.

Van, dle kterého se bylo nutno řídit co ukazatele cesty vanul přímo a mizel v úzké skulině dole a v komíně, který je kolmo vzhůru, asi 6m vysoký. Zkoušel jsem nejprve otvor rozšířit dále a vniknouti do nových, prostor, které se zřejmě za otvorem a komínem rozkládaly. Avšak neměl jsem potřebné nářadí, práce postupovala pomalu a tak po několikadenní práci a přítomnostip. Štanglera, p.dr.S.Práta a ještě několika pánů pokusil jsem se vyšplhati komínem. Žádných pomůcek nebylo, neboť cesta skrze hlinité síně byla tak úzká, že žebřík neb jiná pomůcka nemohla se ke komínu dopravit. Zdarilo se však a tak bylo vniknuto do prostor, které se rozkládají na cestě mezi Tygří jeskyni od komínu počínaje a Gajdovým dómem.

20. Objev Gajdova dómu 4. srpna.

4. srpna řídě se hlavními směry v objevených síních vnikl jsem poprvé do Gajdova dómu. Přítomen byl voj. Bodarík.

21. Objev bludiště

6.– 11. srpna, zatím co vojíni upravovali částečně cestu do Gajdova dómu, prozkoumával jsem Gajdův dóm a přirozenou otevřenou cestou dne 6. vnikl do Bludiště, ve kterém jsem do 11. srpna prolezl a prozkoumal veškeré strže a chodby - našel hlavní směr vedoucí do síně se stalagmitovým lesíkem.

22. Objev Melčovy síně, dne, 12. srpna, v přítomnosti p.Melče, Michala, Štanglera kpt. Mrázka a mojím.

Po objevení Gajdova dómu několik pošt. úředníků z Košic s panem Melčem v čele žádalo mě aby se mohlo zúčastnit objevené práce. Dne 12. srpna, řídě se dle daných pokynů začal p.Melč a několik úředníků na místě které jsem určil a kde byl přímé vzduchové spojení s novými prostory pracovat. K proniknutí bylo třeba skopati asi 10m jílu na vzdálenost asi 4m, aby se mohlo prolézt. Tato práce byla provedena za 1 hodinu a p.Melč první pronikl do síně, která je v prodloužení Gajdova dómu. Pan inž. Zikmund nazval tuto síň "Melčova".

Jest to jediné místo, kam vnikli v roce 1923 civilní pracovníci dříve než vojsko.

23. Objev síně za stalagmitovým lesíkem Bílého dómu, Klenotnice a přilehlých otevřených chodeb.

Objevením Gajdova dómu bylo vlastně též objeveno Bludiště, síň se stal. lesíkem, Bílý dóm, klenotnice a přilehlé chodby, neboť vše tvoří jednu skupinu otevřených místností. Bylo zapotřebí pouze držeti se hlavního směru, jít vpřed a některé otevřené otvory rozšířit.

Jedině se síně se stalag. lesíkem bylo nutno na značně dlouhou vzdálenost rozšířiti cestu, aby se mohlo prolézt do Bílého dómu, avšak jedinou hlavní podmínkou k proniknutí do Bílého dómu bylo, zachovat správný směr a stále vpřed.

V sobotu 18. srpna byla cesta do Bílého dómu téměř úplně proražena a druhý den dne 19. srpna s panem Přemyslem Bohuslavem, býv. úředníkem finanč. z Košic který přijel podruhé za mé přítomnosti do jeskyň v Jasově, pronikl jsem do Bílého dómu a Klenotnice, či vlastně do chodeb, táhnoucích se v prodloužení Bílého dómu.

Přítomen byl též pan Bečvář, asistent berního úřadu z Košic. Čekal však v síni se stalag. lesíkem, aby v případě potřeby mohl nám pomoci, neboť jsme se musili plížiti asi 40 kroků v mokrému jílu a tak těsným otvorem do těchto tehdy neznámých síní, že každý pohyb byl těžký. Některá místa musili jsme upravovati, abychom se protáhli. Asi po hodinové práci dostali jsme se do Bílého dómu a Klenotnice.

24. Objevení Blumovy stezky dne 27. srpna.

Cesta přes Tygří jeskyni do Gajdova dómu je nepohodlná a nepraktická, neboť se musí sestoupiti až do Starého dómu, pak nepohodlnou cestou přes Tygří opět do vrchních pater a z těch opět dolů do Gajdova dómu.

Dle vlhké nerozpukané hlíny v Tygří jeskyni bylo zřejmo, že tato místa jsou v zimě a z jara zaplavována vodou, a tedy i cesta ze Starého dómu do Tygří, která je ještě o něco níže než Tygří jeskyně /několik dcm/. Bylo nutno nalézt nový vchod, vedoucí z vyšších pater.

Počal jsem za tím účelem z vrchních pater před Gajdovým dómem pracovati směrem zpátečním k starým jeskyním a mezi dvěma stropy, z nichž spodní byl travertinový na jílu, který je nad stropem hlinitých síní našel jsem místo kde hlína uzavírala další cestu směrem zpátečním do starých síní. Hlína sesypána shora, tedy zřejmě z vyššího patra a když byla tato cesta uvolněna vojínem Tílkou proniknuto do starých prostor. Tak byla objevena nová cesta do nových prostor, kterou p. inž. Zikmund nazval "Blumova stezka".

25. Objevení dómu /větší síně/ v pr. od Bílého dómu, směrem severním dne 29. srpna.

29 srpna při podrobném zkoumání v B. dómu a Klenotnici vnikl jsem do větší síně, která je v pravo od B. dómu, směrem severním ale směřuje též od Z k V. Otvor, vedoucí do tohoto dómu z pr. stěny Bílého dómu byl dosti velký k prolezení, bylo třeba řídit se pouze vanem.

Přítomen byl voj. Badorík. 26. Posledním týdnem /?/ srpna přijel p. inž. Zikmund a přišel za práce vojska po třetí do Jas. jeskyň, po prvé po objevení Gajdova dómu a ostatních prostor.

27. U září přišla do jeskyň na práci tech. rota 32 p.pl. /zákopnická četa/. Pravidelná práce na úprav; cesty v jeskyních, částečně na výkopech začala 11. září a skončila 14. září.

28. Práce ostatních civilních pracovníků a p. kpt. Mrázka v Jas. jeskyních v r. 1923.

Když roznesly se v Košicích zprávy o objevech v Jas. jeskyních, přihlásilo se několik pošt. úředníků a jiných pánů k dobrovolné objevné práci v jeskyních Jasovských. Hlavně na popud

p. Štanglera, který za výkladní skříň v jeho obchodě dal ceduli, na které oznamoval objevy a zval k dobrovolné práci v Jas. jeskyních.

Tato práce dobrovolných pracovníků má jistou cenu a měla vliv na práci vojska, ale dosud je veřejnost špatně informována. Některá místa v nových jeskyních velice pěkně ofotografoval p. kpt. Mrázek od voj. soudu v Košicích.

29. Práce po odchodu tech. roty. od 15. do 20. září.

Tech. rota od 11. – 14. září mohla částečně upravit cestu pouze ku Gajdovu dmu. Cesta od síně se stalag. lesíkem byla i nadále obtížná a zdoluhavá, proto dva vojíni, kteří se mnou pracovali upravovali tuto cestu aby se mohlo aspoň čtvernožky prolézt.

30. Naleziště u druhých schodů.

Během objevných prací bylo nalezeno bohaté naleziště pozůstatků zvířat z doby diluviální u druhých schodů. Malý otvor byl úplně zaházen, patrně při kladení schodů /v r. 1914?/.

Voda, která v době diluviální řítila se ústím jeskyně skoro do nejdolejších pater zanesla toto místo a snad i celé komíny odtud dolů se táhnoucí, jílem, kamením a pozůstatky z tehdejší zvířeny. Je možno, že tímto cenným náplavem jsou zanesena celá patra, která mohou se rozkládati směrem severním.

Jíl v těchto místech šťastnou náhodou je dosti vlhký a mazlavý, takže kosti zachovaly se ve velmi dobrém stavu.

/Po odchodu voj. pracovní hlídky z Jasova, bylo na tomto místě nesystematicky a bez ohledu pracováno. Přihlíženo pouze k tomu, aby se rychle a co nejvíce našlo! Našlo se sice ještě několik lebek, ale přebraná země byla přehlazována z místa na místo, výkopy opět zasypány, neodbornicky kopáno atd. takže není dosud možno na tomto místě řádně pracovat, dokud se přebraná a vykopaná země z tohoto místa neodklidí a vše se nedá do pořádku. /Poz. 8. února 1924/.

31. Ukončení práce v r. 1923.

19. září byl jsem povolán k rotě do Košic a za několik dní jsem demobilisoval. Voj. Bodarík a Tílko pracovali ještě 2-3 dny v jeskyni pod vedením p. nadp. Urbana, od 11/32 prap.

32. Několik poznámek o Jas. jeskyních a budoucí práci

Jeskyně rozkládají se v náhorní rovině mezi Jasovem - Moldavou k Turvě a Halčavě. Četné jeskyně, díry, závrtky a prameny svědčí, že v této náhorní rovině je mnoho podzemních místností a děr. Jest pouze zapotřebí nalézt.

Pan Štangler, papírník v Košicích vymohl mě čas k pravidelné práci upozornil na jeskyně pana generála Gajdu i veřejnost. Organisoval návštěvy a výlety turistů do Jasovských jeskyň. Jinak vlivu na postup objevených prací neměl a sám se práce nesúčastnil. Po hlavních objevech v r. 1923 ze soukromých důvodů od jakékoli činnosti týkající se Jas. jeskyň odstoupil.

Pan inž. Zikmund /v r. 1923/

Za mé práce přišel poprvé do Jas. jeskýň dne 22. července s p. Raimonem, po objevení Tygří jeskyně. Zatýden ještě jednou a pak odjel na dovolenou a po třetí přišel do jeskyň ku konci srpna po objevení veškerých nových prostor v r. 1923. V té době odstoupil pan Štangler, p. inž. Zikmund ujal se vedení skupinky civil. pracovníků a zmapoval přesně jeskyni. Ujal se jakési správní organizace a převzal hlavní účet za různé potřeby zakoupené k práci od p. Frankoviče, obchodníka v Jasově /účet asi na tisíc a dvě stě Kč./.

Pan inž. Zikmund pojmenoval tyto prostory v r. 1923: Melčovu síň, Michalovu chodbu, Bílý dóm, Hessoovo jezírko, Klenotnici, Blumovu stezku a jiné vyjma Cestu do nebe, Tygří jeskyni, Gajdův dóm, Bludiště, kterážto místa pro usnadnění orientace a popisu nazval jsem tak ihned po objevení. Pan inž. Zikmund je též se svolením pana generála Gajdy pod těmito názvy na jeho mapě uvádí.

Práce pánů Melče, Michala, ostatních civilních pracovníků a p.kpt. Mrázka v r. 1923

Po objevení Gajdova dómu přihlásilo se několik poštovních úředníků z Košic s panem Melčem v čele, kteří chtěli dobrovolně pracovat na další objevné práci. Měl jsem tehdy pouze dva vojíny a práce postupovala pomalu, svolil jsem tedy a ujednáno, že tato práce bude pod mojí vedením a že budou pracovat dle mých pokynů a instrukcí. S počátku se řídili jak bylo ujednáno a domohli se také úspěchu objevením Melčovy síně. Později však pracovali samostatně kde chtěli a jejich nesoustavná a bezúčelná práce také nepřinesla dalších úspěchů. Počínaje počátkem srpna přijížděli průměrně dvakrát týdně na práci do jeskýň, obyčejně na několikahodinovou práci noční.

Jejich práce měla tu cenu, že některé úzké průchody o nových prostorách zvětšili a tak umožnili vojákům rychlejší pronikání do nových prostor. Vhodnou cestu do těchto místností, nejlépe přijít na podzemní po stálou vytrvalou práci pronikati vpřed. Jasovské jeskyně jsou dosud počátkem, prvním krokem k rozsáhlým místnostem, jsou však se Šemeďskou jeskyní dosud nevhodnější k pronikání.

Jas. jeskyně jsou ve směru hřbetu pod kotou 354 přímo až pod kotu 430 se učiní hlavní objevy. T. j. směr Z, mírně k jihu, směr Gajdův dóm síň se stalagmitovým lesíkem, Bílý dóm, Klenotnice a dále na západ . Musí se tedy pracovat v prodloužení Bílého domu, Klenotnice, dále na západ bez ohledu, zda je cesta uzavřena či ne. Ovšem, musí se nalézt vhodné místo, cesta vodní. Avšak tyto cesty vodní z chodeb za Bílým dómem /Klenotnice/ nejsou úplně uzavřeny, jak svědčí van, z neznámých dosud prostor.

Prozatím je však s pronikáním za Bílým dómem lépe sečkat, až voda opadne, nejlépe do července.

Snažit se proniknout ze starého dómu směrem jižním, je pochybná práce, neboť následkem strže, která je mezi kotou 354 a 321 a táhne se směrem V, chodby se níží a jsou neznámé a pak stejně by se musilo na západ. V lednu 1924 bylo naraženo vodu, která zabraňovala dále vniknouti. Mohlo by se však proniknout ze starého dómu asi 100 kroků na

jih, a přijít do místností, které snad se rozkládají od starého domu na jih souběžné a Gajdovým a Bílým dómem v levo. Avšak hlavní a nejlepší směr je v prodloužení chodeb za Bílým dómem na západ.

Teprve v polovině neb za polovinu vzdálenosti mezi kotou 354 - 430 bude snad možno proniknouti do místností směrem jižním k Šomodi a Debrači /Debrödu/.

V Jasově, 9. února 1924.

Čet. Bluma v. r. 5/32 rota

HOLÚBEK, P., 2019: Českí jaskyniari na Slovensku v medzivojnovom období. Speleofórum, 38, Praha, 111-119.

LALKOVIČ, M., 1988: Príspevok k histórii Jasovskej jaskyne. Slovenský kras, 26, Liptovský Mikuláš, 47-72.

Peter Holúbek, Jozef Psočka, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Liptovský Mikuláš